

DIŞ POLİTİKADA MİLLÎ MENFAAT

A. Gündüz ÖKÇÜN

Giriş — millî menfaatin mahiyeti — tezahürü — millî menfaat ve ahlâkî prensipler — millî menfaat ve devletler hukuku — milletlerarası teşkilâtlanma — millî menfaattan feragat.

G i r i ş :

Dış politikada her hangi bir meseleyi incelerken, sadece o hadiseyi değil o hadisenin ortaya çıkmasına sebep olan uzak ve yakın bütün unsurları nazarı itibara almak gerekir. Devletlerin sadece ne yaptıklarını değil, o hareketi ne için yaptıklarını tetkik etmek suretiyle milletlerarası hadiselerde tam bir fikir sahibi olabiliriz. Devletleri dış politikalarında şu veya bu şekilde hareket ettiren unsur MİLLÎ MENFAAT tır. (*) Amerika Birleşik Devletleri bir asırdan fazla Monroe doktrinini bu saik altında müdafaa etmiş, Nazi Almanyası bu iddia ile Avrupa'da genişleme siyasetine girişmiş, İngiltere de asırlar boyunca kıta Avrupasına karşı siyasetini bu unsura dayandırmıştır.

Bu gün Doğu ile Batı arasındaki ihtilâfları, herhangi bir propaganda kapılmaksızın tarafsız bir gözle inceleyebilmek için, her hadisede tarafların gözetmek mecburiyetinde oldukları menfaatları tesbit etmek gerekir. Dış politikada millî menfaat iki bakımdan incelenebilir:

1. Devleti dış politikada harekete geçiren saik ve maksatlar nelerdir, yani o devletin millî menfaati nedir?
2. Bu saik ve maksatlar yani millî menfaat ne olmalıdır?

(*) Faydalanılan eserler : Norman Hill, Contemporary World Politics, New York, 1954. - Charles Beard, The Idea of National Interest, Newyork, 1954. - Morgentau, Politics among Nations, Newyork. 1955. - Schumann, International Politics. New York 1953. - A. Wolfers, National Security as an ambiguous symbol, Political science Quarterly, Cilt 67. Padelford and Lincoln, International Palitics, New-York, 1954.

Bu iki mesele idealle reel arasındaki münasebetin bir ifadesi olmasına rağmen, bunlar arasındaki bağ o kadar kuvvetlidir ki biri olmadan diğerini takip eden devlet mahvolmağa mahkûmdur.

Millî menfaatin mahiyeti :

Millî menfaat mefhumu kolayca tarif edilemez. Mefhum o kadar şumullüdür ki, bir milletin yaşayabilmesi için gereken bütün şartları içine almaktadır. "Umumiyetle bir memleketin menfaati, hükûmet liderlerinin, daha geniş manada milletin herhangi bir anda, millî istiklâl, hayat tarzları, toprak bütünlükleri ve iktisadî refahları için hayatî saydıkları şeylerdir." (1)

Millî menfaat bir milletin kendi refahını gerçekleştirebileceği iki sahada kendisini gösterir: Bunlardan biri İktisadî menfaat, diğeri de Millî emniyettir. (2)

İktisadî bakımdan millî menfaat — Millî refah :

Bu günkü şartlar altında hiçbir Devlet bir gün yokolabilecek, müdafaasız bir iktisadî nizamı arzu etmemektedir. Liberal okula mensup olan Adam Smith dahi millî menfaat mevzuu bahis olunca, liberal prensipten ayrılarak bazı sahalarda Devletin müdahalesini kabul etmiştir. İktisadî menfaatin, halihazır şartlar altında millî emniyetten ayrı olarak mütalâası imkânsızdır. Bu mesele, Prof. Charles Beard'ın da dediği gibi, tamamiyle millî emniyete irca edilebilir. (3) Hatta millî emniyet bahis mevzuu olunca, İngiltere'nin harp içinde sermayesini yediği şekilde millî ekonomiden fedakârlık yapılır. Bu gün harplerin getirmiş olduğu korku, millî menfaatin ekonomik veçheden, emniyet veçhesine doğru kaynamasına sebep olmuştur. Prof. Wolfers'in ifadesiyle" şu anda, biz sosyal reform ve buhranlardan ziyade, dış tecavüzün tehdidi ve soğuk harbin tesiri altında yaşamaktayız. Bu yüzden Millî menfaat mefhumu tatbikatta, millî güvenlik mefhumuyla aynı manada kullanılmaktadır." (4)

İktisatta millî menfaati gözeten siyasetlerden biri "*Self Sufficiency*" kendi kendine yeterlik siyasetidir. Bu suretle Devlet, önemli bir zorluğa maruz kalmadan, muhtemel bir harbi kendi lehine bitirebilir. Ni-

(1) Padelford and Lincoln, *International Politics*, New York, 1954 s. 309

(2) Norman Hill, *Contemporary World Politics*, New York, 1954 s. 204

(3) Charles Beard, *The Idea Of National Interest*, New York, 1934

(4) A. Wolfers, *National Security as an Ambiguous Symbol*, *Political Science Quarterly*, Cilt 67 ss. 482

tekim son dünya harbinde Devletler ekonomilerini bu siyasete göre ayar etmek zorunda kalmışlardır.

Emniyet gayelerine uygun ikinci bir iktisadî siyaset te stratejik maddelerin düşman memlekete irsalini yasak etmektir.

Netice olarak diyebiliriz ki, iktisadî kuvvet ve millî refah millî menfaatin bir parçasıdır. Çünkü bir milletin hayatı ve güvenliği ancak bu sayede korunabilir.

Millî Güvenlik :

Hayatı idame, insanlar için olduğu gibi devletler için de ferağ edilmez bir haktır. Şu halde her devlet güvenlik unsurunu nazara almak zorundadır. Millî güvenlik tam olarak kuvvet muvazenesi neticesinde meydana gelir. Eşit kuvvette devletlerin, veya devlet topluluklarının, bazıları tarafsız, bazıları infiratçı kalacak, diğerleri de atıl bir siyaset güdeceklerdir. Güvenlik unsuru kuvvete dayanınca bazılarının iddia ettiği gibi, sulhu kuvvetin yani silâhlanmanın temin edeceği neticesine varılır. Bu iddia «*Si vis pacem, parabellum*» yâni «*Hazır ol cenge eğer ister isen sulhu selâh*» parolasıyla eskidenberi ileri sürülmektedir.

Ancak millî menfaatı millî güvenlik olarak almak doğru değildir. Kaldı ki millî güvenliği de silâhlı kuvvete eşit kılmanın ve tecavüzkâr bir siyaset gütmenin bir çok mahzurları vardır.

Bir defa, dış siyasette mutlak manada silâhlı kuvvet, iktisadî gelişmeyi ihmâl etmek, geriletmek, ve sarsmak pahasına elde edilir. Şu halde hem millî güvenliği, hem de millî ekonomiyi nazarı itibara alan ve her ikisini de inkişaf ettiren bir siyaset gütmek yerinde olur. Çünkü bu iki mefhum birbirinden ayrılmaz. Biri olmadan da diğerine ulaşmak imkânsızdır. Bir devlet silâhlanmağa çok fazla yer verirse iktisadî felâkete uğrar.. Ekonomiye çok fazla yer verir ve millî güvenliğini ihmâl ederse yine felâkete uğrar, bu iki felâket arasında hiç bir fark yoktur. (6)

Bu arada millî menfaat ile millî güvenlik arasında bir farkın olduğunu söylemek yerinde olur. Millî menfaat daha geniştir ve millî güvenliği şumulü içine alır:

Amerikan dış işleri vekili Acheson 31 Aralık 1951 de bu farkı iyice belirtmektedir. Hariciye teşkilâtında, bazı gayrı sadık me-

(5) N. Hill, Contemporary world Politics, New York, 1954, ss. 441

(6) Schumann, International Politics, ss. 257

murlardan bahsederken, bu memurların millî güvenliğe değil de, millî menfaata zarar getirdiklerini ifade etmiştir. “Bakanlıktaki memurların millî güvenlikle alâkaları olmadığı için, sadakatsizliklerinin olsa olsa memleketin millî menfaatına, nam ve şöhretine zararı olabilir” demiştir. (7)

Böylece millî menfaatin içine, millî güvenlik ve iktisadî menfaata mâveten bir milletin nam, şöhret, şeref ve haysiyeti de girmektedir

Yukarıda kuvvet yani silâhlanma ile sulhun temin edileceği iddia edilebilir demiştik. Ancak kuvvet yoluyla sulh, zayıflık ve yatıştırma politikasıyla elde edilen sulh gibi hiç bir işe yaramaz, ve sırf bir hayalden ibarettir. Çünkü kuvvetlenme siyaseti, rakip devletlerin bulunduğu modern devletler camiasında, diğer devletlerin de kuvvetlenmesini, yani harbi intaç eder. (9) Çünkü devletler tehditle elde edemediklerini kuvvetle elde etmeğe çalışırlar. Karşısındaki devlet ya mağlûbiyeti kabul eder, veya o da millî menfaatını korumak için silâhlanır. Böylece silâhlanmadaki hız havadaki gerginliği arttırır ve bu gerginlik te bir gün harp halinde patlak verir.

Millî menfaat = Millî güvenlik = kuvvet formülü yanlıştır. Üstelik tehlikelidir. Yukarıda da işaret edildiği gibi, millî menfaat millî güvenlikten daha geniştir. Yâni *millî menfaat = millî güvenlik + iktisadî refah + nam, şan, ve şereftir*. Kuvvet ancak tecavüzî değil de tedafüi maksatlarla kullanıldığı an millî menfaati gerçekleştirmiş sayılır. Yoksa kuvvet, Nazi Almanyası ve Faşist İtalyasında olduğu gibi, irrasyonel fikir ve heyecanları millî menfaat diye ileri süren bir dış siyasete alet olursa, o memleket kısa bir zamanda mahvolmağa mahkûmdur.

Ayrıca, bir devlet ne kadar kuvvetli olursa olsun, yalnız kalmamak, kendi etrafında düşman değil de, müzahir hatta müttefik devletlere sahip olmak yollarını aramak zorundadır. Bu yüzden kendisini emniyet altına almak isteyen her devlet, sadece ekonomik imkânlarına göre kuvvetlenmemeli, devletler arasında kendisini iyi bir komşu olarak gösterecek ideal ve tavırları benimsemelidir. (10)

Devletlerin millî menfaatlarında istikrar :

Dış siyasetin esas vasıflarından biri, dinamik olmalıdır. Şu halde

(7) N. Hill, Contemporary World Politics, New York, 1954, ss. 205

(8) Ibid, 205

(9) Schumann, International politics, ss. 258

(10) N. Hill, contemporary World Politics, New York, 1954 ss. 268

değişen şartlar içinde, millî menfaatin tahakkuk usullerinin veya - belki de - bizzat kendisinin değişmesi icabedebilir.

Devletin hayatî addettiği ana menfaatları uzun bir müddet değişmeden kalırlar. Ancak müstakar millî menfaatların ifade edildikleri *vasıtalar* ve kullandıkları *metodlar* zamanla değişebilir. Buna sebep te teknik icatlar ve millî hislerin ortaya çıkarması, dolayısıyla şartların ve kıymet hükümlerinin değişmesidir.

İngiltere bir adadır ve Avrupa'nın çok yakınında bulunmaktadır. Bu yüzden asırlar boyunca, denizlerde kuvvetlilik ve Avrupa'da da muvazene siyaseti gütmüştür. Ancak denizlerde üstünlüğünü Amerika Birleşik Devletlerine kaptırması ve Sovyet Rusya ile Amerika gibi iki dev kuvvetin zamanla belirmesi üzerine, İngiltere Avrupa'da Birleşik Amerika ile birlikte kurduğu N.A.T.O camiası vasıtasıyla dünya müvazenesini tesis edebileceğini kabul etmiştir.

Monroe Doktriniyle ifadesini bulan, Amerikan millî menfaatına uygun olarak yüz yirmi beş sene takip edilen siyaset Amerika Birleşik Devletleri dış politikasına temel teşkil etmiştir. Birleşik Amerikanın dış siyaseti 1914 den beri beş defa değişmişti. 1914 - 1917 arasında tarafsızlık siyaseti takip etmiş, 1917 de harbe girmiş, Versailles'dan sonra tekrar tarafsızlığa rucu etmiştir. İkinci Dünya harbinde, Hitler Almanyasının genişlemesi, Japonya'nın Pearl Harbour ve Filipinlere taarruzu Amerikayı tekrar harbe sokmuş, 1945 den sonra da Birleşmiş Milletlere giren Amerika, yaptığı ittifaklarla, tarafsızlık politikasını değişen şartlar içinde terketmiş bulunmaktadır. (11)

Bu iki misalden de anlaşılacağı gibi, Devletin ana menfaatları hiçbir zaman değişmemekte, ancak, bu ana menfaatların tahakkuk yol ve metodları, değişen şartlara göre durmadan değişmektedir. Zaten dış politikada muvaffak olmak için değişen şartları daima göz önünde bulundurmak gerekir.

Millî menfaatin tezahürü :

Millî menfaatin tezahür şekli demokratik memleketlerle otoriter memleketler arasında önemli farklar arzeder. Demokrasilerde millî menfaat bir çok kanallardan tezahür eder. Basın, meclis, dinî müesseseler, sendikalar, üniversite ve benzerleri millî menfaatin tezahüründe mühim rol oynarlar. Demokrasilerde millî menfaat, umumî, hususî ve mahallî menfaatların bir muhassalasından ibarettir. Otoriter

(11) Padelford + Lincoln, International Politics, New York, 1954 ss. 311

devletlerde ise millî menfaat, iktidarı elinde tutan şahıs tarafından doğrudan doğruya tayin edilir.

Demokrasilerde yukarıda adı geçen grup ve müesseseler millî menfaatin ana meseleleri üzerinde zaten anlaşmış durumdadırlar. Ancak bu menfaatin ne şekilde tezahür edip gerçekleşeceği hususunda münakaşalar cereyan eder. Guruplar bu münakaşada kendi menfaatlarını gözetebilirler. Demokrasi farklı görüş ve menfaatlar arasında bir uzlaşma tesis etmekten başka birşey değildir. Fikir ayrılıklarının büyük olduğu anlar -ki millî menfaat için çok tehlikelidir- bu uzlaşma çok önemli meseleler arzeder. Bununla beraber millî gaye ve menfaatlarını tayin etmiyen millet te işlerini tesadüfe bırakmış demektir. (12)

Yurt menfaatlarının tâyini :

Dış siyasette muvaffak olabilmek ve içte de desteklenmek için devlet adamları yurt menfaatlarının bariz bir şekilde tezahürüne çalışırlar. Yalnız bu husus demokrasilerde oldukça zordur. Bu zorluk kuvvetler ayrımının cari ve icranın bir partide, teşriin de diğer bir partide olduğu memleketlerde kendisini çok iyi göstermektedir.

Dış siyasette verilen kararlardan dönmek devletin itibarını sarsar. Meselâ Varsailles antlaşmasının tasdiki hususunda icra organı başkanı Wilson'la Senato arasındaki fikir ayrılığı ve antlaşmaların tasdik edilmemesi suretiyle Wilson büyük bir hayal sukutuna uğramıştır.

İngiltere'de kabine ile meclis arasında, Birleşik Amerika'da olduğu gibi büyük anlaşmazlıklar çıkmaz. Buna rağmen 1936 - 1939 arası Nazi Almanyası ve Avrupa'ya karşı güdülecek siyaset hususunda anlaşılammıştı. Çok partili memleketlerde hükûmetin kolu, millî menfaatlar ve onların tatbik metodları üzerinde anlaşamamak yüzünden haftalarca, aylarca bağlı kalabilir. (12)

Diğer devletlerin menfaatları :

Dış siyaseti hazırlamakla mükellef olanların, kendi millî menfaatlarını bilmesi nasıl lüzumlu ve önemli ise, diğer devletlerin menfaatlarını da, mümkün olduğu kadar bilmesi lüzumludur. Burada hem dost hem de düşman devletlerin millî menfaat ve gayeleri kast edilmektedir. Bu husus bilinmezse dış siyaset yanlış temeller üzerine kurulur ve muvaffak olamaz. Diğer devlet menfaatlarının tayini bir mütehassis işi, bir tahlil meselesidir. O şekilde ki dış siyasetlere tesir eden bütün şart ve temayülleri tamamıyla bilmek gerekir.

(12) Ibid, ss. 314

Padelford ve Lincoln, International Politics adlı kitapta millî menfaatlar bakımından, devletler arası münasebetleri beş hale irca ederek incelerler: (13)

1. Devletlerin millî menfaatları birbirlerine çok benzer, hatta birbirinin aynı olabilir. NATO'da olduğu gibi müşterek düşmana karşı koyma hali buna bir misâl teşkil eder. Böyle bir camiada içten ve dostane münasebetlerin gelişmesi mümkündür.

2. Menfaatlar, tam benzer olmamasına rağmen karşılıklı telif edilebilir bir durumdadır. Bu halde de dostluk münasebetleri kurmak mümkün olabilir.

3. İki veya daha çok devletin menfaatları, tamamen değilse de, belirli bir hususta birbirine zıt olabilir. İngiliz ve Fransız menfaatları Avrupa'da bu şekildedir. Buna rağmen bir çok sahalarda işbirliği ve uzlaşma yapılabilir.

4. Menfaatlar bazı hususlarda karşılıklı alâkayı tazammun ettiklerinden birbirlerine benzer, bazı hususlarda da tamamen zıttır. Bu halde, ya karşılıklı alâkayı tazammun eden menfaatlar ağır basar, böylece kısmî bir işbirliği meydana gelir, veya diğer sahada ki zıt menfaatlar bu sahada da işbirliğine imkân vermez.

5. Menfaatlar birbirlerine çok ve geri alınmıyacak şekilde zıttır. 1933 - 1945 seneleri arasında İngiliz - Fransız menfaatlarıyla Alman menfaatları arasındaki zıddiyet buna bir misâl teşkil eder.

Bu beş safhadan başka, devletlerin münasebetlerine millî menfaat bakımından daha birçok safhalar yer almaktadır.

Dış politikanın tâyininde diğer devletlerin menfaatlarını tesbit etmenin önemini Batılılar ancak Sovyet menfaatlarını iyice takdir edemedikleri Yalta konferansından sonra anlamışlar ve bu menfaatları incelemeğe başlamışlardır.

Muvazeneli dış siyasetler :

Bir devletin dış politikasında millî menfaatını nazarı itibara alması şarttır. Ayrıca diğer devletlerin çarpışan menfaatları arasında, kendi menfaatını göz önünde tutan bir hattı hareketi tayin etmesi gerekmektedir. Meselâ Kuzey Afrika'da Fransa'ya karşı çıkan isyanlarda (1953 - 1958) Birleşik Amerika'nın hattı hareketi ne olmalıdır. Fransayı gücendirmek Amerikan menfaatına uymaz, çünkü Fransa Amerika'nın NATO'da müttefikidir ve Avrupa müdafaası için şarttır. Diğer taraftan Arapları da gücendirmek Amerikan menfaatlarına uymaz. Petrol,

(13) Ibid, ss. 315

Komünist yayılması, üs meselesi Amerika'nın elini kolunu bağlamaktadır. Bu yüzden Amerikan millî menfaatına uygun siyaset, her iki tarafı da gözeten siyaset olmuştur. (14)

Millî menfaatin tayini ve tatbik metodları tesbitinde hatalar olabilir. Bu hatalar sonuna kadar ısrarla götürüldüğü anda dönülmesi imkânsızlaşır, ve böylece millet mahva sürüklenmiş olur.

Millî menfaat ve ahlâkî prensipler :

Devlet adamları ekseriya, millî menfaatlarını gözeterek takip ettikleri millî politikaların ideal gayelere ve geniş ahlâkî prensiplere dayandıklarını iddia ederler. Wilson'un dediği gibi "Bir devletin dış siyasetini maddî menfaatlara dayandırması çok tehlikeli bir şeydir." (15)

Başkan Truman da 1945 te Amerikan dış siyasetinin adalet ve doğruluk prensipleri üzerine kurulduğunu ifade etmiştir. Türkiye ve Yunanistan'a yardım için Kongreye verdiği bir mesajda Başkan Truman şöyle demektedir:

'Amerikan dış siyasetinin başlıca gayelerinden biri bizim ve diğer milletlerin zecirden uzak bir hayat tarzı yaşayabilmeleri için lâzım olan şartları tesis etmektir.' (16)

Diğer taraftan Prof. Hans Morgentau dış politikaya tesir eden diğer saikler yanında Millî menfaati en başa almış ve "millî menfaatin öncelliğini" kabul etmiştir. Millî menfaatla ahlâkî prensipler arasındaki çatışmaya işaret eden Morgentau Amerikan haricî siyasetinde hiçbir zaman realist bir yol takip edilmediğini, diğer devletler dış siyasetlerini millî menfaata dayandırırken, Amerika'nın ahlâkî prensipleri takip ettiğini belirtmiştir. "Millî menfaatla ahlâkî prensipler arasında bir uzlaşma olamaz". Devlet adamları millî menfaata aykırı oldukları anda, ahlâkî prensipleri derhal terkederler. "Yine Morgentau'a göre Amerikan politikası, ütopyacı, hukukçu, hissî ve yeni bir tecrit siyaseti güden bir siyasetten başka bir şey değildir.

Milletlerin kendi menfaatlari için uğraşip didindikleri doğrudur. Bu devlet adamları tarafından da inkâr edilmez. Lord Palmerston Büyük Britanya'nın ebedî düşman veya dostu olmadığını, ancak ebedî menfaatlari bulunduğunu söylemiştir.

(14) Norman Hill, Contemporary World Politics, New York, 1954, ss. 211

(15) Padelford + Lincoln, International Politics, New York 1954, ss. 311

(16) Ibid, ss. 312

Charles Evans Hughes, 1920 başlarında Amerika dış işleri bakanıyken "Dış siyaset genel tecritler değil, fakat millî menfaat mefhumunun tatbikatta bir neticesidir." demiştir. İzvestiya'da "Sovyet Hükûmeti, siyasetini kendi menfaati üzerine tesis etmiştir" demektedir. (17)

Millî menfaatin tesis edilmesine hasredilmiş siyasetleri her milletin tarihinde bulmak mümkündür. Meselâ Monreo doktrini Avrupalıların Amerika kıt'asında koloni kurmak suretiyle Birleşik Amerika'nın kendi emniyetini istihdaf etmekteydi. "Avrupalı devletlerin bu kürenin her hangi bir kısmına kendi nizamlarını yaymak teşebbüslerini kendi sulh ve güvenliğimiz için tehlikeli addetmekteyiz." (18)

İngiltere'nin Avrupa'da, muvazene siyaseti, Britanya adalarının güvenliği ancak Avrupa'da tek devletin hâkimiyetine mâni olmak suretile temin edilir. düşüncesine dayanmaktadır. Fransa'nın dış siyasetinde millî menfaati zayıf bir Almanya tesis etmektir. Rusya'nın Türk boğazlarına hakim olmak arzusu kendi millî menfaatına uygundur. Bu arzusuna 1947 lerde tekrar yenilemiştir.

Devletlerin ahlâkî prensipler ve idealler arkasından koştukları hiç olmazsa onlardan bahsettikleri doğrudur. Ahlâkî prensipler için söylenenlerin doğru olup olmadıkları şüphelidir. Çünkü, millî menfaati çok alâkadar eden bir hususta, ahlâki prensiplerle örtülmezse halkın dikkatinin çekilmiyeceği anlar olabilir. Bazı hallerde ahlâkî prensiplerle millî menfaat birbirine uygun olur. Diğer bir tabirle bunları birbirlerinden ayrılmıyacak derecede birbirlerine girmişlerdir. (19)

Nazi Almanyasının yayılmasını ele alalım. Bunun millî menfaata uygun olduğu şüphe götürür. Hitler toprak elde etmekle insan, tabii kaynak ve imkânları elde edeceğini ümit etmişti. Hattâ Naziler, ve bilhassa sözcüleri Hausefer "bu yayılma siyasetinin, hakkın en yüksek prensiplerinin tervic edilmesi için yapıldığını iddia etmiştir. Her coğrafî ülke, onu inkişaf ettirecek olan tam vasıflı insanların idaresi altına geçmelidir ve bu üstün ırk bu sahayı işgale haklıdır. Bu değişiklik için aşağı kaliteden insanların mahvedilmesi mübahtı." (20)

Amerikalılar da, Naziler kadar gülünç olmamakla beraber, millî menfaatlarını icab ettiren hususları ahlâk ve hak perdesi altında gizlemeğe çalışmışlardır.

---

(17) Norman Hill, Contemporary World Politics, New York, 1954, ss. 196

(18) Ibid, ss. 196

(19) Ibid, ss. 197

(20) Ibid, ss. 197

Bu menfaatların haklı gösterilmesi için ahlâkî kisveye bürünmeleri dış siyasette, devletlerin iki saike tabi olduklarını gösterir. Bunlardan birincisi "halkın dış siyasette doğruluk ve açıklık istedikleri, ikincisi de hükümetlerin bu hususa tabi olduklarıdır." Japonya'nın Asya'da yayılabilmesi için hiç bir bahane bulunmaması oradaki halkın infialini uyandıracığından Japonya 'Asya Sulhü' için çarpıştığını idda etmiştir. Bu ahlâkî prensiplerin bir suistimalidir ama tamamen terki değildir. Yine Belçika'nın tarafsızlığını ihlâl eden Almanya, bu ihlâlın Birinci Dünya harbinden sonra telâfi edileceğini vadetmiştir. Bu ve buna benzer meseleler millî menfaatin bazı anlarda ahlâkî prensipleri, sözde tanır gibi görünerek, esasta reddettiğini göstermektedir. (21)

Yukarıda belirtilen iki saik haricinde, devletlerin ahlâkî prensipleri millî menfaata uydurmağa çalışmalarının başka sebepleri mevcuttur. Bir defa büyük devletler dahi, bugünkü şartlar altında, diğer devletlerin desteğine muhtaçtır. Bu ihtiyaç hem güvenlik, hem de siyasî ve iktisadî gayeleri temin için varıdır. Bu yüzden de diğer devletlere, menfaatlarının onlarıki ile hemahenk olduğunu ispat ve onları bu hususa ikna etmek gerekir. Diğer taraftan ancak bu prensipler sayesinde ihtilâflar barışçı yollarla halledilebilir. Nihayet ahlâk ve prensipler üzerinde yapılan incelemeler, mümkün olanla arzu edilen arasında bir telif temin ederek millî menfaatin daha iyi belirmesine sebep olabilir. (22)

Millî menfaatla ahlâkî prensipleri birbirinden ayırmak çok güçtür. Çinde 'açık kapı' siyasetini güden Stimpson doktrini hem ahlâkî prensiplere hem de Amerikan menfaatlarına uygun gelmekteydi. Marshall Plânı, Truman ve Eisenhower doktrinleri de Amerikan menfaati olan '*Komünizmin yayılmasına mâni olmak*' ve idealizm olan *muhtaçlara yardım* gibi iki zıt kutbu içine almaktadır. (23)

Bu bütün dış siyasetlerin ahlâka dayandığı ve ahlâkî olmak için millî menfaatların terk edileceği mânasına gelmez. Millî menfaatla ahlâkî prensipler bir istikamete oldukları zaman çok iyidir. Ancak bu da her an mümkün değildir. Meselâ Prof. Morgentau'a göre ahlâkî prensipler ve millî menfaat bakımından Amerikan dış siyaseti üç safhada incelenir:

1. *Realist Safha* : Alexander Hamilton tarafından temsil edilir. Hareket etme ve düşünme tamamen kuvvet çerçevesi içinde tecelli etmiştir.

---

(21) Ibid, ss. 198

(22) Padelford + Lincoln, International Politics, New York, 1954, ss. 313

(23) N. Hill, Contemporary World Politics, New York, 1954, ss. 199

2. *İdeolojik Safha* : Tohmas Jefferson ve Quincy Adams tarafından temsil edilen bu safhada ahlâkî prensipler içinde düşünülüp, kuvvet çerçevesi içinde hareket edilmiştir.

3. *Ahlâkî ve idealist safha* : Ahlâkî prensipler muvacehesinde düşünme ve hareket etmeyi istihdaf eden bu siyaset Başkan Wilson tarafından temsil edilir.

Morgentau birinci şıkkı yani realist olan siyaseti benimsemektedir. (24)

Ancak M. Fox'a göre millî menfaatla ahlâkî prensipleri birbirinden ayırmak zordur. Bu yüzden her ikisi de nazarı itibara alınmalıdır. M. Fox evvelâ millî menfaatin tarifini yaparak şöyle der: '*Bir devletin başlıca menfaati onun toprak bütünlüğü ve temel müesseseleridir.*' Bu tariften sonra da şu soruyu sormaktadır: '*Hangi müesseseler temeldir?*' Bu soruya ahlâk ve idealizmden ayrı olarak cevap verilemez. Diğer bir deyimle millî menfaatlar bizim yetişmemize göre taayyün eden kıymet hükümlerinden ibarettir. Yani idealler, iştiyaklar ve ahlâkî mefhumlar.. Hiç bir millet bunlardan vaz geçemez.

Ayrıca millî menfaat en dar manada yani millî güvenlik olarak alınsa dahi yine ahlâk ve ideallerle münasebetedir. Millî güvenlik neler feda edilmek suretiyle elde edilecektir? Eğitim ve ulaşım tahsis edilen paradan hangi noktada vazgeçilip, top tüfeğe tahsis edilecektir? Enflasyona gidilerek elde edilen bir millî güvenlik, iktisadî bakımdan yıkılma bahasına da olsa, haklı gösterilebilir mi? Bu sorulara, o milletin hangisine ne kadar ehemmiyet verdiğini bilmeden cevap verilemez. (25)

Realistlerin iddiaları aksine, ahlâkî kaideler millî menfaatla o kadar karışmışlardır ki ahlâkî prensiplerin siyaset üzerindeki tesiri azaltılabilir ama, hiç bir zaman tamamen kaldırılamaz.

Millî menfaat ve devletler hukuku :

Millî menfaatla ahlâkî prensipler arasındaki münasebeti gördükten sonra, biraz da millî menfaat ile devletler hukuku arasındaki münasebeti incelemek yerinde olur.

Devletler, millî menfaatları icabettirdiği takdirde ahlâkî prensipleri ve daha dar ve kesin manâda Devletler hukukunu ihlâl edebilirler. İhlâl edilen devletler hukuku kaidelerini, büyük devletler, eğer kendi

(24) Ibid, ss. 201. Ayrıca Morgentau, In the national Interest.

(25) Ibid, ss. 202

menfaatlarına uygun değilse, eski haline getirmeğe çalışırlar. Meselâ Almanya'nın 1914 te Belçika'nın tarafsızlığına saygı göstermemesi üzerine, İngiltere'nin devletler hukukunun bir müdafii olarak harbe iştirak etmesinin sebebi sırf kendi menfaatını gözetmiş olmasıdır. Çünkü İngiltere, Hollanda ve Belçika'nın kuvvetli bir Avrupa devletinin eline geçmesini asırlar boyunca kendi millî menfaatına aykırı görmüştür.

Amerika, Kolombiya'dan ayrılan Panama'yı, Panama kanalının imtiyazını alabilmek için derhal tanımış, Kore harbinde Amerika İngiltere, Fransa menfaatları icabı, güney Kore'ye yardıma koşmuşlardır. Fakat aynı devletler, Japonya'nın Mançurya'yı işgali, İtalya'nın Habeşistan'ı ilhakı, S. Rusya'nın Finlandiya'ya hücumu karşısında aynı şiddetli tepkiyi göstermemişlerdir.

Bu da Devletlerin millî menfaatları elverdiği nisbette Devletler hukukuna riayet ettikleri ve riyeti de o nisbette sağlamak temayülünde olduklarını göstermektedir. (26)

Millî menfaat ve milletlerarası teşkilâtlanma :

Muayyen gayeye erişmek için kurulan teşkilâtta, üyeler bazı hakların teşkilâta devredeler ve teşkilâttan o gayenin tahakkukunu isterler. Şu halde insanlar arasında olduğu gibi devletler arasında da bir bağ olabilmesi için menfaat birliği şarttır. Bu husus daha eski Yunanda Thucydides tarafından şöyle belirtilmiştir:

“Menfaat birliği hem şahıs, hem de devletler arasında bağların en emindir.” (27)

Lord Salisbury, “Devletler arasında birliği teşkil eden bazı zıt menfaatların olmayışıdır” demiştir. (28) Max Weber ise ‘insanların hareketlerini idare eden şeyin fikirler değil yalnız ve yalnız menfaatlar olduğunu belirtmiştir. (29)

Tatbikata baktığımız zaman bağımsız devletlerden teşekkül eden milletlerarası camiada devletler menfaatları icabettirdiği nisbette bazı haklarından feragat ederek teşkilâtlanmağa gitmişlerdir. Bu teşkilâtlanma menfaatlardan feragatın çok cüz'î olduğu, aksine millî menfaatlara teşkilâtlanmayı icabettirdiği gayri siyasî sahalarda daha fazla gelişmiştir.

Siyasî sahada ise çarpışan menfaatlar arzu edilen teşkilâtlanmayı

(26) Morgentau, Politics Among Nations, New York ss. 271

(27), (28), (29) Morgentau, Politics Among Nations, New York, ss. 8

tahakkuk ettirememektedir. Çünkü devletler hiç bir zaman teşkilâtlamak için millî menfaatlarından fedakârlık etmek istememektedirler. Böylece sözü millî menfaattan feragat bahsine getirmiş oluyoruz.

Millî menfaattan feragat :

Hemen şunu kaydedelim ki fertlerin bazı anlarda kendi menfaatlarından feragat etmeleri, devletlerin de millî menfaatlarından feragat edeceklerini tazammun etmez. Bu husus Alexander Hamilton tarafından çok iyi müdafaa edilmiştir. (30) Devletin millî menfaatlarından feragat etmesinin müdafaası imkânsızdır. Buna rağmen tatbikatta, devletin harpte mağlûp olduğu veya gayelerine erişirken bazı engeller çıktığı anda millî menfaattan feragat vukubulabilir. Meselâ Çekoslavakya 1938 de İngiltere ve Fransa'nın baskısı altında siyasî egemenlik bahasına, can ve mal kaybına sebep olmamak ve Avrupa sulhunu kurtarmak için, Sudetleri Almanya'ya terke razı olmuştu.

Millî menfaattan feragatin mahiyet ve şumulünü tayin etmek çok güç bir iştir. Umumiyetle devletler millî menfaatlarından, harp bahasına da olsa, feragat etmezler. Çünkü Millî menfaat olarak addettiği şeyler onlar için hayatî ehemmiyeti haizdir.

---

(30) Pade'ford + Lincoln, International Politics, New York, 1954, ss. 316